

Зміст

Плекаймо рідну мову

Офіційний відділ

3 Світлана Нерянова

**Дошкільна освіта:
досягнення та перспективи**

Актуальні проблеми

6 Наталія Гавриш, Інна Кондратець

**Дитина і книжка:
новий формат взаємодії**

Педагогічна лабораторія

11 Інна Кондратець

**Читання з продовженням,
або "Філософські години" з дітьми**

Світ чи

16 Вірші читаємо –

вправи починаємо!

За матеріалами посібника "#Живі письменники: дошкілля"

Співпраця з родиною

18 Наталя Іванова

Марафон родинного книгочитання

Тематичний тиждень для дітей молодшої групи
та їхніх сімей

20 Марія Кирик

Читання без зітхання

8 простих способів зацікавити дитину книжкою

22 Наталія Киця

Книжковечори

Сімейні читання творів Надії Гуменюк

 – До публікації можна завантажити додаткові матеріали на сайті dv.in.ua

24 Читання чи читання?

Свята і розваж

25 Світлана Міщенчук, Марія Прох

Як народжується книжка

Свято для дітей середньої та старшої груп

36 Леся Сільчук

У пошуках веселих ноток

Весняне свято для дітей старшої групи
та їхніх родин

Управління і методична служба

28 Анна Тристан

Разом до безбар'єрного суспільства

Семінар-практикум для педагогів ЗДО

Моральне виховання

32 Тетяна Повшедна, Наталія Біда

Нумо, Равлику, дружити!

Заняття для дітей молодшої групи

Фізичний розвиток

34 Євгенія Давиденко

Радо цирк малят вітає, розважає й розвиває

Заняття з фізкультури для дітей старшої групи

Фотоконкурс "Наши діти"

2 Дружать наші малюки і книжки

обкл.

3 Любить зиму дітвора

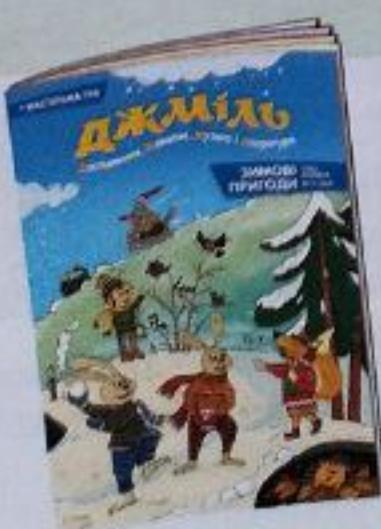
обкл.

У січні в додатках до журналу "Дошкільне виховання"

Зимові пригоди –
тема журналу "Джміль" № 1
jmil.com.ua/2022-1

ПРИНАДИ ЗИМИ – тема журналу
"Палітра педагога" № 1
dv.in.ua/pp2022-1

Додатки можна передплатити на сайті jmil.com.ua
або через Укрпошту разом з "ДВ" (індекс комплекту – 95989)
чи окремо ("Палітра педагога" – 40296, "Джміль" – 40295)

ДИТИНА І КНИЖКА: НОВИЙ ФОРМАТ ВЗАЄМОДІЇ

Наталя ГАВРИШ, доктор пед. наук, професор,
головна наукова співробітниця лабораторії
дошкільної освіти та виховання,
Інститут проблем виховання НАПН України;

Інна КОНДРАТЕЦЬ, канд. пед. наук,
старша викладачка кафедри дошкільної освіти,
Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка

Чому сучасні діти не проявляють природного інтересу до книжок і не відчувають потреби в них? Як можна це змінити? Чому традиційні методики роботи з літературними творами більше не ефективні? Які прийоми і форми роботи варто використовувати сучасному вихователю, аби діти з нетерпінням чекали “хвилинок читання”? Свої міркування із цих нагальних питань та дієві практичні поради пропонують учені.

ЧИТАЙТЕ У СТАТІ

- ✓ Як змінилися дитячі книжки і методики роботи за ними?
- ✓ Новітні технології, методи та прийоми опрацювання художніх творів.
- ✓ Форми партнерської співпраці з батьками.

КНИЖКА В ЖИТТІ СУЧАСНИХ МАЛЮКІВ

Одна з найвідчутніших змін у житті людини й суспільства загалом у ХХІ столітті пов'язана зі зміною ролі та місця, взагалі присутності в ньому книжки. Адже втрата потреби в читанні в межах одного покоління (а ця тенденція охоплює вже кілька поколінь поспіль) веде до зниження рівня освіченості, культури, послаблення духовних зв'язків між дорослими й дітьми. Тому виховання в дітей потреби в книжці, у читанні — не лише освітянська проблема, а й пріоритетне завдання всього суспільства.

Перш ніж міркувати над конкретними шляхами розв'язання цього завдання, пропонуємо визначити ключові чинники, які слід брати до уваги.

КНИЖКА ВХОДИТЬ У ЖИТТЯ ДИТИНИ ЧЕРЕЗ ДОРОСЛИХ

На жаль, знецінення книжки вже позначилося на кількох поколіннях. Тож сучасних малюків усе частіше виховують дорослі, які не знають віршів і казок, не знайомі з фольклором — віковою мудростю народу, не орієнтуються в сучасному колі дитячого читання. І тут самими наріканнями ситуації не виправиш. Аби впливати на читацькі інтереси дітей, суспільство передусім має потурбуватися про формування читацької культури його дорослої частини.

 Дошкільним закладам можна рекомендувати організацію **літературних клубів для батьків та дітей** (у будь-якому колективі знайдеться кілька книголюбів) із різними формами діяльності: коментоване читання, виразне декламування, створення ілюстрацій до текстів, виготовлення спільно з дітьми лепбуків, підготовка театралізацій на основі літературних творів тощо.

ЗМІНЮЄТЬСЯ СВІТ — ЗМІНЮЮТЬСЯ Й КНИЖКИ

Книжка розвивалася разом із людською цивілізацією, пройшовши шлях від кам'яних і папірусних

пракніжок до знайомих нам усім нині паперових і електронних версій.

Сьогодні дитячі книжки вражають розмаїттям жанрів, форматів і функцій, які вони виконують.

Функції дитячих книжок:

- ◆ навчальний посібник: азбука, буквар, енциклопедія;
- ◆ засіб розваги: книжка-картина, книжка-гра, книжка-альбом;
- ◆ об'єкт гри: книжка-брязкальце, книжка-гризунець, магнітна книжка, книжка-театр, книжка-іграшка, книжка-шукач (віммельбух) тощо;
- ◆ засіб дитячої творчості: книжка-розмальовка, книжка з наліпками, з віконцями тощо.

Таке розмаїття варіантів дає можливість зробити книжки постійними супутниками дитини, залюбити у книжку майже від народження, і це дуже втішно.

Утім існує одне серйозне "але". Величезна кількість книжок сьогодні створюється з урахуванням характерного для дитини ХХІ століття кліпового мислення, у форматі дозованої подачі інформації — інформативність за мінімуму тексту. І це має серйозні негативні наслідки: звикаючи ставитись до книжки як до розваги й поверхово сприймати її зміст, без спеціального супроводу свідомих дорослих дитина не засвоює звички до осмисленого, критичного сприйняття інформації, відкриття у прочитаному власних смислів.

Незалежно від того, у якому вигляді постає перед дитиною художній текст, маємо допомогти їй зрозуміти і відчути його, відкрити для себе закладені в ньому смисли. У роботі над творами необхідно враховувати їх жанрову специфіку: особливості ритму і рими в поетичному тексті; сутність інтриги у взаємодіях персонажів, логіку композиції казкового сюжету; послідовність зміни подій в оповіданні.

Надзвичайно важливо не лише розважати дітей книжкою, а й вчасно переорієнтувати їх на сприйняття книжки як джерела знань, мудрості, навчити поваги до художнього слова, розвинути здатність відчувати його красу, розуміти смисли, закладені в тексті.

Змінюються книжки — мають змінитися методики

Щоб справити відповідний вплив, не лише книжка має бути сучасною, актуальною, а й методичні підходи до роботи з текстами повинні відповідати духу сьогодення.

Необхідні методики, які дали б можливість повноцінно використовувати потужний виховний вплив літературних творів для інтелектуального, мовленнєвого, соціального, особистісного розвитку дітей. Методики, які враховували б жанрові особливості текстів, їх змістову, ідейну спрямованість, націлювали дітей на ті чи інші аспекти діяльнісної взаємодії.

Сучасні методики роботи з літературними творами передбачають активну позицію дітей. Малята мають стати не просто слухачами твору у виконанні дорослого, а радше співтворцями автора (модель "Слухаю — уявляю — відтворюю — змінюю — створюю").

Сприймання і "проживання" тексту в синтезі мистецтв поглиблює художньо-естетичне сприйняття дітьми літературних текстів, загострює емоційні переживання, спонукає дошкільнят до відтворення вражень від твору різними засобами.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОБОТИ З ЛІТЕРАТУРНИМИ ТЕКСТАМИ

Як же оптимізувати роботу з ознайомлення дошкільнят із художнім словом? Пропонуємо розглянути новітні методи, прийоми та технології, перевірені на практиці. Їхня ефективність зумовлена передусім зв'язком із життєвим досвідом дітей та їхніми емоційними реакціями, а також спрямованістю на активну інтелектуально-мовленнєву діяльність малят.

Художній текст як супутник дитини в повсякденні

Якомога раніше ми, дорослі, маємо впустити книжку, художнє слово в життя малюків, допомагаючи сприйняти його, із задоволенням промовляти, індивідуально і хором, смакуючи слова, рими, ритми.

Ще задовго до того, як дитина почне проявляти інтерес до книжки як джерела знань, короткі яскраві ритмічні тексти в супроводі простих рухів мають супроводжувати щоденні гігієнічні процедури (умивання, одягання, гімнастичні вправи, харчування, відпочинок) та цікаві справи (пізнавальні розмови, малювання, конструювання, прибирання, спостереження за природою, гру тощо).

Художнє слово не просто збагачує життя малюків із перших років життя цінною інформацією — воно задає йому ритм, дарує задоволення, згуртовує дітей.

Тож із наймолодшого віку дорослі поступово мають привчати дітей до спілкування з книжкою (з віршованими текстами, народними та авторськими казками, оповідками). Це знайомство починається з коментованого розглядання яскравих ілюстрацій, а пізніше продовжується розповіданням або читанням з подальшим обговоренням та обігруванням змісту.

Способи використання художніх творів у повсякденні ЗДО:

- ◆ текстовий супровід гігієнічних процедур;
- ◆ хорове та індивідуальне промовляння текстів;
- ◆ ілюстрування тексту зображеннями на набірному полотні;
- ◆ розповідання історій за допомогою фланелеграфа;
- ◆ розповідання з обігруванням казки на ігромовому полі;
- ◆ ігри-діалоги за сюжетами прочитаних дітям творів;
- ◆ коментоване розглядання ілюстрацій;
- ◆ розповідання або читання з подальшим обговоренням та обігруванням змісту;
- ◆ ігри з художніми текстами в супроводі рухів;
- ◆ інсценізації за змістом коротких текстів.

 Для зручності вихователька може тримати 3–4 тексти на картках із цупкого картону в кишені або на столі. Один текст промовляється 2–3 тижні. Спочатку це робить педагогиня, поступово до декламування долучаються діти.

Віршик для веселого вмивання

Рушничок

Хлюп-хлюп-хлюп —
співа водичка.
Мию ручки, мию личко.
Рушничку, ходи сюди!
Витри крапельки води.

В. Паронова

Обговорення літературних творів

Серед основних форм ознайомлення дошкільнят із фольклорними та літературними творами — інтегровані заняття, на яких художній текст є предметом обговорення, стимулом для

творчості дітей тощо. Крім організованих форм, художнє слово можна використовувати в інших видах дитячої діяльності: образотворчій, пізнавальній, руховій та ігровій.

Доцільно також починаючи з четвертого року життя, запровадити **щоденний ритуал подовженого читання** — поступового, пофрагментного читання об'ємного тексту з обговоренням. Діти середнього та старшого дошкільного віку здатні дедалі частіше знаходити спільні теми для обговорення змісту відомих книжок, розглядання ілюстрацій.

Способи опрацювання літературних творів із дошкільниками:

- ◆ читання та розповідання дітям із подальшим обговоренням;
- ◆ переказування казок, оповідань;
- ◆ виразне читання віршів із подальшим їх обговоренням;
- ◆ театралізована діяльність за сюжетами творів;
- ◆ ознайомлення зі структурою книжки та з бібліотекою;
- ◆ робота з книжковими ілюстраціями;
- ◆ хорове та індивідуальне промовляння скромовок;
- ◆ мовленнєво-ігрова, художньо-продуктивна діяльність за змістом літературних творів;
- ◆ літературні та літературно-мовленнєві ігри, квесті, вікторини тощо.

Види запитань для роботи за змістом твору

Репродуктивні відтворюють зміст, події твору. Наприклад:

- Про що розповідається?
- Про кого йдеться?
- Що робили персонажі?
- Де жили?
- Куди ходили?

Евристично-пошукові передбачають пошук причинно-наслідкових зв'язків, що привели персонажів до певних дій:

- Чому Колобок утік від діда і баби?
- Чому дід і баба плакали, коли розбилося яєчко?
- Чому Лисичка так учинила?
- Чому Півник не слухався Котика?
- Чому звірі так боялися пана Коцького, що був менший за них?
- Чому твір так називається?
- Кому з персонажів симпатизує автор?

Творчі сприяють розвитку уяви дітей; спонукають до фантазування стосовно подій “до і після”; пошуку власного способу розв’язання ситуації. Наприклад:

- Якби ти був чарівником / була чарівницею, як ти допоміг / допомогла б головному персонажу твору?
- Уяви, що ти можеш перетворитися на будь-кого й допомогти персонажам твору. На кого ти перетворився / перетворилася б?
- Якби ти опинився / опинилася на місці певного персонажа твору, як учинив / учинила б?
- Яка подія могла б змінити перебіг казки?
- Якби ти міг / могла поговорити з кимось із персонажів, про що б ти його запитав / запитала?
- Як гадаєте, що було до початку подій у казці “Дідова дочка і бабина дочка”, а що сталося з персонажами після?
- Що станеться з персонажами казки через 10 (20) років?

Рефлексійні формують у дітей уміння помічати і визначати власні емоції та враження від твору й певних учинків персонажів; зіставляти їхню поведінку із власною; згадувати схожі ситуації та пережиті емоції у власному житті:

- Які риси характеру персонажів притаманні й тобі? (“Він хоробрий. А ти?”; “Вона любить... А ти?”)
- Що тебе здивувало в поведінці персонажа?
- Який настрій у тебе після слухання казки?
- Що тебе порадувало?
- Вчинок якого персонажа тебе засмутив?
- Як би ти діяв / діяла у подібній ситуації?

Технологія ОЗОН (адаптована)

Технологія ОЗОН (особистісно зорієнтоване навчання української літератури) може бути адаптована до умов дошкільної освіти.

Технологія базується на трьох принципах опрацювання твору:

- ◆ різні види запитань;
- ◆ опора на життєвий досвід;
- ◆ рефлексія (емоційний відгук на читання твору або окремих епізодів; усвідомлення емоцій і вражень від процесу читання / слухання; емоційне сприйняття результатів комунікації за змістом художнього твору).

Етапи роботи з твором

I. Передчитання: розглядання ілюстрацій; заохочення до пригадування подій із власного

**Фотоконкурс
“Наши діти”**

Мені із книжкою не нудно.

Дружити з нею завжди буду!

(Фото надала Анастасія Величко, м. Київ)

життя, подібних до тих, про які розповідається в книжці (“А чи траплялося колись таке з вами?”, “Чи бувало у вас так, що...?”).

II. Читання:

- ◆ виразне читання з емоційними паузами, зупинками, запитаннями про переживання після почутого;
- ◆ полілог (діалог) стосовно почутого, спрямований на навчання дітей розуміти смисл прослуханого, аналізувати поведінку персонажів, порівнювати її зі своїми вчинками (складання запитань до автора твору та персонажів; рольові ігри; обігрування ситуацій).

III. Післячитання: осмислення почутого, співвіднесення своїх думок та емоцій із подібними в персонажів твору (рефлексійні запитання на кшталт: “Що нового ти дізнався / дізналася?”, “Хто з персонажів сподобався тобі найбільше? Чим?”, “Які нові запитання в тебе з’явилися?”, “Чого ти навчиєшся / навчилася?”).

Використання методів та прийомів ТРВЗ

ТРВЗ (теорія розв’язання винахідницьких завдань) — технологія, що сприяє розвитку критичного, діалектичного та творчого мислення

дітей, здатності самостійно розв'язувати життєві ситуації.

Окремі методи та прийоми ТРВЗ можуть стати основою для творчих завдань за змістом художнього твору.

- ◆ **“Знайди схоже”** (Що було жовтим (зеленим, білим тощо) у казці “Колобок”? А що в кімнаті є жовте (біле, зелене) є в кімнаті?).
- ◆ **“Перевтілення в персонажа”** (Хто ти? Де ти живеш? З ким ти дружиш? Що ти любиш? Чого ти боїшся? Що тобі сниться? Що тебе може розвеселити?).
- ◆ **“Що було б, якби..?”** (придумати альтернативну кінцівку чи хід розгортання подій).
- ◆ **“Гірлянда слів”** (“зв'язати” слова, які асоціативно відображують сюжет певного твору, — можна закріпити це візуально картинками, світлинами).
- ◆ **“Дзеркало”** (показати персонажа в різних станах: коли він / вона хвилюється, сумує, радіє, тривожиться, дивується).
- ◆ **“Біографія персонажа”** (розповісти про минуле, сьогодення та майбутнє персонажа).
- ◆ **“Казковий вінегрет”** (придумати казку з персонажами із різних творів).

ПАРТНЕРСЬКА СПІВПРАЦЯ З БАТЬКАМИ

Заохочення дітей до спілкування з книжкою, виховання в них читацької культури неможливе без партнерської взаємодії з батьками. У практиці дошкільної освіти напрацьовано чимало ефективних форм такої роботи. Розглянемо їх.

Форми взаємодії з батьками

Наочно-друковані — створення бібліотечок психолого-педагогічного спрямування: буккросинг (обмін книжками); “кишенськові бібліоточки”; “педагогічні прес-релізи”; “педагогічні анонси” (подій, літературних новинок); “педагогічно-літературні дайджести”; інформаційні листи, флаєри; енциклопедично-літературні матеріали до певних тематичних блоків із дидактичними вправами і завданнями для спільногорозв'язування з дітьми.

Індивідуальні: консультації, діалоги, обмін лайфхаками з питань читання художньої літератури з дітьми; інтерв'ю та опитування.

Групові (колективні): клуби батьківської еліти, батьків-ентузіастів, родинного читання, родинної мудрості, бабусь і дідусів; студії: “Дитяча бібліотека”, “У країні непрочитаних дитячих книжок”, “Книжковий меридіан”, “Літературний

волонтер”, “Літературні чаювання”, “Родинні читання”; зустрічі з дитячими письменниками; майстерки; тренінги; презентації “А я роблю так...” тощо.

Творчі мініпроєкти передбачають спільні дії дітей і дорослих, результатом яких стає певний творчий продукт.

“Бібліотечка”: добір художніх творів із певної теми.

“Поетична скарбничка”: складання віршів разом із дітьми.

“Творча скарбничка”: створення потішок, мирилок, лічилок, віршиків, небилиць.

“Казкова лабораторія”:

- створення казки за заданим початком (“Їхав якось...”, “Були собі дід і баба...”, “Двоє котиків веселих...”) або сюжетною канвою;
- придумування нової кінцівки казки;
- переказування знайомої казки з іншими персонажами (“Казковий вінегрет”);
- зміна подій у знайомій казці;
- створення казок із персонажами — предметами побуту.

“Сімейний вернісаж”: малювання з дитиною за власним задумом або за сюжетом прочитаного твору.

“Сімейна ігровітка”: придумування дидактичних, рухливих, психогімнастичних ігор за сюжетами прочитаних творів.

Інформаційно-комунікаційні форми взаємодії з батьками забезпечують заочний формат спілкування: сайти, блоги, групи в соцмережах; методичні навчальні чати; вебконференції; педагогічні онлайн-марафони (з розкриттям основних акцентів роботи з дитячою книжкою).

Взаємодія закладу дошкільної освіти і батьків буде результативною за умови співзвучного розуміння вікових і психологічних особливостей, індивідуальності дитини; свідомого і сумлінного виконання кожним своїх обов'язків.

* * *

Художнє слово — не тільки невичерпне джерело знань, а й стрижень, навколо якого відбувається становлення світогляду дитини. Тож маємо невтомно й цілеспрямовано формувати коло читання дошкільнят, допомогти дітям полюбити книжку, зробити її вірною супутницею свого життя. Успіху нам усім на цьому шляху! ■

ЗАВАНТАЖТЕ КАРТКУ:
dv.in.ua/2022-1/p10

